

منشور کوروش
استوانه کوروش بزرگ یا منشور حقوق بشر کوروش لوحی از گل پخته است که در سال ۵۳۸ پیش از میلاد به فرمان کوروش بزرگ هخامنشی پادشاه و بنیانگذار شاهنشاهی هخامنشی نگاشته شده است.

نیمه نخست این لوح از زبان رویدادنگاران بابلی و نیمه پایانی آن سخنان و دستورهای کوروش به زبان و خط میخی اکدی (بابلی نو) نوشته شده است. این استوانه در سال ۱۲۵۸ خورشیدی / ۱۸۷۹ میلادی در نیایشگاه استگله (معبد مردوک، خدای بزرگ بابلی) در شهر بابل باستانی پیدا شده و در موزه بریتانیا در شهر لندن نگهداری می‌شود. [۱] این منشور یکی از بزرگترین نشانه‌های روحیه بردباری در فرهنگ ایرانی است.

پیداسازی منشور کوروش

در سال ۱۲۵۹ خورشیدی / ۱۸۷۹ میلادی به هنگام کاوش‌های باستان‌شناسی گروه بریتانیایی در محوطه باستانی بابل در بین‌النهرین (میان‌رودان)، هرمزد رسام، باستان‌شناس بریتانیایی آسوری‌تبار، استوانه گلی‌ای را یافت که شامل نوشته‌هایی به خط میخی بود.

جنس این استوانه کوروش از گل رس است، ۲۲٫۵ سانتی‌متر طول و ۱۱ سانتی‌متر عرض دارد و دور تا دور آن ۴۵ سطر (به جز بخش‌های تخریب‌شده) به خط و زبان اکدی (بابلی نو) نوشته شده است. بررسی‌های بعدی نشان داد که نوشته‌های استوانه در سال ۵۳۸ پیش از میلاد به فرمان کوروش بزرگ پس از شکست دادن نبوید و تصرف کشور بابل، نوشته شده است.

این اثر در نیایشگاه استگله (معبد مردوک) در شهر بابل قرار داده شده بود. در حال حاضر این لوح سفالین استوانه‌ای در بخش «ایران باستان» در موزه بریتانیا نگهداری می‌شود. از سوی دیگر، در سال ۱۳۷۵ آشکار شد که بخشی از یک لوحه استوانه‌ای که آن را متعلق به نبوید پادشاه بابل می‌دانستند، در حقیقت پاره‌ای از استوانه کوروش بزرگ، از سطرهای ۲۶ تا ۴۳ است.

پس از این آگاهی، این پاره از لوح استوانه‌ای که در دانشگاه ییل (Yale) در آمریکا نگهداری می‌شد، به موزه بریتانیا در لندن انتقال داده شد و به استوانه اصلی پیوست گردید. پژوهش‌های زبان‌شناسی روی دو قطعه استخوان فسیل شده اسب که در موزه شهر ممنوعه در چین نگهداری می‌شوند، منجر به شناسایی نسخه چینی منشور کوروش شد. قدمت این استخوان‌ها به دوره سلطنت هخامنشیان بازمی‌گردد.

ساخت منشور کوروش

کوروش بزرگ، بنیان‌گذار پادشاهی ایران و آغازگر سلسله هخامنشیان، پس از تسخیر بابل، در بابل بر تخت پادشاهی نشست و ادیان بومی را آزاد اعلام کرد. برای جلب محبت مردم میان‌رودان (بین‌النهرین)، مردوک که بزرگترین خدای بابل بود را به رسمیت شناخته، او را نیایش کرد و سپاس گفت. او هیچ گروه انسانی را به بردگی نگیرد و سپاهیان را از تجاوز به مال و جان رعایا بازداشت.

او تمامی کسانی را که به اسارت به بابل آورده شده بودند گرد هم آورد و منزلگاه آنها را به ایشان بازگرداند. کوروش همچنین قوم یهود را نیز از اسارت و بیگاری در بابل آزاد کرد. به دستور کوروش، شرح وقایع و دستورهای وی روی یک لوح استوانه‌ای سفالین نگاشته شد و در معبد مردوک قرار گرفت.

استوانه کوروش

استوانه کوروش، استوانه ناقص از جنس خاک رس است که با ۳۵ خط حکاکی شده به زبان اکدی توسط هرمزد رسام در حفاری منطقه معبد مردوک در سال ۱۸۷۹ در بابل کشف گردید. تکه دوم که شامل خط‌های ۳۶ تا ۴۵ می‌شود، در کلکسیون بابلی دانشگاه بیل توسط برگر پیدا شد. حکاکی کلی گرچه در آخر ناکامل ماند، شامل ۴۵ خط شد که سه سطر اول تقریباً به طور کامل شکسته‌اند (قابل خواندن نیستند). متن حاوی روایتی از فتح بابل توسط کوروش در ۵۳۹ پ. م. است و با گفتاری از مردوخ ایزد بابلی در مورد جنابیت‌های نیونعید، آخرین پادشاه کلدانی، آغاز می‌شود (سطرهای ۴-۸). در ادامه روایتی از جستجوی مردوخ برای یافتن پادشاه شایسته، انتساب کوروش به حکمرانی تمام جهان، و عاملیت او در فتح بابل بدون جنگ آورده می‌شود (سطرهای ۹-۱۹).

سپس کوروش، با لحن اول شخص، القاب و نسب خود را برمی‌شمرد (سطرهای ۲۰-۲۲) و اعلام می‌کند که صلح کشور را تضمین کرده (سطرهای ۲۲-۲۶) که به موجب آن او و پسرش کمبوجیه مشمول رحمت مردوخ شده‌اند (سطرهای ۲۶-۳۰). او بازسازی معبد، که در دوران زمامداری نیونعید به فراموشی سپرده شده بود، و اجازه‌اش به تبعیدشدگان مینی بر بازگشت به میهن‌شان را توصیف می‌کند (سطرهای ۳۰-۳۶). در پایان پادشاه بازسازی دفاع شهر بابل را توصیف کرده (سطرهای ۳۶-۴۳) و گزارش می‌کند که به هنگام بازسازی کتیبه‌ای از آشوربانیپال را دید. (سطرهای ۴۳-۴۵)

در حقیقت متن توسط کاهنان مردوخ با تقلیدی از متون کهن نئو-آشوری، به ویژه کتیبه‌های آشوربانیپال نوشته شده در بابل، نوشته شده است. بنابراین، استوانه ساختی به شیوه معمول کتیبه‌های میانرودان دارد و به‌عنوان پی دیوارهای بابل برای یادبود بازسازی‌های کوروش در آنجا گذاشته شده است.

نخستین بیانیه حقوق بشر

از طرف بسیاری این سند به عنوان نخستین منشور حقوق بشر شناخته می‌شود در سال ۱۹۷۱ میلادی، سازمان ملل آن را به شش زبان رسمی سازمان منتشر کرد و بدلی از این منشور در مقر سازمان ملل متحد در شهر نیویورک نگهداری می‌شود.

موزه بریتانیا یا بریتیش میوزیوم این سند را نخستین بیانیه حقوق بشر می‌خواند و همینطور بان کی مون، دبیر کل سازمان ملل متحد، در جریان سفر به تهران، رسماً از استوانه کوروش به عنوان نخستین بیانیه حقوق بشر یاد کرد و آن را مایه افتخار ایرانیان دانست.

در این لوح استوانه‌ای، کوروش پس از معرفی خود و دودمانش و شرح مختصر فتح بابل، می‌گوید که تمام دستاوردهایش را با کمک و رضایت مردوک خدای بابلی به انجام رسانده است. وی سپس بیان می‌کند که چگونه آرامش و صلح را برای مردم بابل و سومر و دیگر کشورها به ارمغان آورده، و پیکر خدایانی که نبودند از نیایشگاه‌های مختلف برداشته و در بابل گردآوری کرده بوده را به نیایشگاه‌های اصلی آنها برگردانده است. پس از آن، کوروش بزرگ می‌گوید که چگونه نیایشگاه‌های ویران‌شده را از نو ساخته و مردمی را که اسیر پادشاه‌های بابل بودند به میهن‌شان برگردانده است. در این نوشته اشاره مستقیمی به آزادی قوم یهود از اسارت بابلیان نشده، اما با مطالعه و پژوهش منابع تاریخی مشخص شده است که آزادی یهودیان بخشی از سیاست کوروش پس از فتح بابل بوده است.

